

Median Venäjä-kompleksit

Helsingin Sanomat julkaisi lokakuun alussa mielihetimitäuksen, jonka mukaan yli 60 prosenttia suomalaisista suhtautuu kielteisesti Venäjään. Vaikka tulosta ei kannata ottaa kirjaimellisesti, sitä ei voi myöskään sivuttaa varsinkin kun Venäjän suurlähetystön kakkosmies Vjatšeslav Tutšnin oli hieman aikaisemmin valittanut *Hufvudstadsbladetissa*, ettei Suomi ole enää kiinnostunut Venäjästä.

Suomalainen media ei ole koskaan osannut kohdella Venäjää samalla tavalla kuin muut maat. Suometumisen jäljet ovat syvät, mikä ilmenee usein epäsuorasti. Se ei kuitenkaan enää tarkoita, ettemme uskaltaisi ottaa esille ongelmia Suomen ja Venäjän välillä tai kirjoittaa Venäjän sisäisistä ongelmista. Jäljet näkyvät pikemminkin siinä, ettemme ole pystyneet vapautumaan omista ennakkoluuloistamme ja käsityksistämme Venäjästä. Toisin sanoen pyrimme kuvaamaan Venäjää tavalla, joka vastaa enemmän omaa mielikuvaamme kuin todellisuutta.

Itse olen syntynyt vuonna 1976 enkä ole koskaan käynyt Neuvostoliitossa. Tästä syystä ainoa Venäjä, jonka henkilökohtaisesti tunnen, on nyky-Venäjä, jonne voi matkustaa vapaasti, jossa nuoriso käyttää Internetiä sekä kuuntelee samaa musiikkia ja käyttää samantyyllisiä vaatteita kuin oma sukupolveni. Venäjä kaikkine erikoisuuksineen on siis maa muiden eurooppalaisten maiden joukossa, ja se venäläinen sukupolvi, jonka minä tunnen, ei poikkea ajattelutavaltaan kovinkaan paljon omasani.

Ehkä tästä syystä koen usein, että suomalainen media ei ole vielä kukaan oivaltanut, että itäinen naapurimme ei enää ole Neuvostoliitto vaan Venäjä; nuori maa, joka uusiutuu jatkuvasti. Venäjä elää

murrosvaihetta, jossa nuori kyvykäs ihminen pystyy tekemään periaatteessa mitä tahansa. Juuri tämä puoli-anarkistinen – ja toki monella tavalla ongelmallinen – piirre Venäjän yhteiskunnassa on myös se, joka ehkä kaikkein silmiinpistävimmin erottaa Venäjän Suomesta ja muista eurooppalaisista yhteiskunnista. Se antaa tilaa luovuudelle ja hulluudelle ja tekee Venäjästä kiinnostavimpia paikkoja, missä toimittaja voi tällä hetkellä tehdä työtä.

Venäjäällä tapahtuu koko ajan valtavasti, sekä poliittisesti että ennen kaikkea kulttuurisesti. Tämä ei kuitenkaan näytä kiinnostavan suomalaisia toimittajia. Se, mikä meitä kiinnostaa on rikollisuus, AIDS, mafia ja Putinin itsevaltaisuus. Näistä aiheista pitää toki kirjoittaa, sillä ne ovat osa Venäjän todellisuutta. Silti meidän pitäisi pystyä antamaan lukijoille ja kuulijoille kuva myös Venäjän moniulotteisuudesta.

Tällä hetkellä suomalaislehtien kulttuurisivuilla annetaan enemmän palstatilaa taidenäyttelyille vaikkapa Roomassa ja Pariisissa kuin Pietarissa, vaikka elämme tämän viiden miljoonan asukkaan metropolin välittömässä naapurissa. Venäjän valtavan rikkaasta kulttuurituotannosta lähes ainoa uutiskynnyksen ylittänyt ilmiö on tyttöbändi T.A.T.U.

Ongelmamme toimittajina on se, että emme osaa suhtautua Venäjään kuten maahan muiden joukossa, vaan joka kerta kun pääsemme rajan toiselle puolelle, meidän on vahvistettava omia näkemyksiämme ja ennakkoluulojamme siitä. Venäjä on Ruotsin ohella varmasti ainoa maa, jolla on tämä erikoisasema korviemme välissä. Se johtunee pohjimmiltaan siitä, että identiteettimme suomalaisina on niin vahvasti sidoksissa Venäjään. Olemme kautta historian identifioineet itsemme Venäjän vasta-

kohtana. Meistä on mukavaa ja luontevaa, että itäisen naapurin asiat ovat huonosti – että mummut kerjäävät kaduilla, Pietari vilisee katulapsia ja venäläiset juovat liikaa vodkaa. Me emme halua muuttaa tätä kuvaa, koska se vaatisi muutosta omassa ajattelussamme.

On siis helppoa ymmärtää, miksi Venäjä-kuva on niin yksipuolinen suomalaisissa medioissa. Olsi kuitenkin toivottavaa, että pääsisimme joskus eroon kompleksistamme ja alkaisimme kirjoittaa Venäjästä samalla tavalla kuin kirjoitamme muista maista.

Valitettavasti en ole tässä suhteessa kovinkaan optimistinen. Se johtuu osittain siitä, että yleinen kiinnostus Venäjää kohtaan on toimittajien parissa melko heikko, mutta myös siitä, että tämänhetkinen kehitys Venäjällä ei mitenkään helpota tätä normalisoitumisprosessia. Viime aikoina terrorismi on noussut Venäjän tärkeimmäksi sisäiseksi keskusteluaiheeksi. Voimme olla varmoja, että tämä näkyy myös suomalaismedioiden raportoinnissa Venäjästä. Terroriuhka istuikin hyvin siihen kuvaan, mitä parhailaan levitetään sekä Suomessa että muualla Länsi-Euroopassa. Venäjä kuvataan maana, jossa mikään ei toimi, jossa ihmiset elävät pelossa ja jotka siksi tottelevat sokeasti johtajaansa.

Suomessa ajatellaan myös usein, että olisimme EU:ssa jotenkin Venäjä-asiantuntijoita. Tosiasia kuitenkin on, että hyvin harvat suomalaiset ovat käyneet Venäjällä. Suurin osa meistä ei tiedä mitään elämästä rajan toisella puolella ja yhä harvempi lukiolainen kirjoittaa venäjän ylioppilaskirjoituksissa. Kaikki tämä koskee myös toimittajia. Harvat meistä osaavat venäjää, vaikka se olisi hyödyllistä paitsi Venäjästä kiinnostuneille myös esimerkiksi ympäristö- ja taloustoimittajille.

Suomalaisten tapaa suhtautua Venäjään kuvaa hyvin entisen toimittajan Reijo Kempin haastattelu *Helsingin Sanomissa* 17.10.2004. Kemppi-

seltä, joka taannoin valittiin EU-komission Helsingin toimiston johtajaksi toimittuaan Romano Prodin päätiedottajana, kysyttiin mitkä ovat olleet hänelle hienoimmat hetket komission virkamiehenä. Kemppi vastasi: ”Kun istuu Kremlin isoissa saleissa joissa on päätetty Suomen kohtalosta niin monta kertaa, ja kun vastapäättä on Vladimir Putin, siinä syntyy tunne, että kerrankin suomalainen istuu Euroopan ison selän takana ja että Suomen ja Venäjän suhteita hoidetaan EU:n kautta. Silloin suomalaisena se on hieno tunne.”

Kemppisen mielestä hienointa EU:n hommissa ei siis ole ollut se, että on saanut olla mukana rakentamassa Eurooppaa, vaan se, että tuli tilaisuus tuntea itsensä tärkeäksi EU:n edustajaksi Venäjän presidentin edessä. Vaikka ymmärrän hyvin historiallisen kontekstin, niin minun on silti vaikeaa käsitellä, miksi edelleenkin on pakko ylläpitää tätä alemmuuden tunnetta Venäjää kohtaan. Kemppi, kuten monet muut suomalaiset toimittajat, virkamiehet ja päättäjät, eivät vieläkö pysty olemaan vapaasti eurooppalaisia vaan eurooppalaisuus on määriteltävä Venäjän vastakohtaksi.

A n n a - L e n a L a u r é n

Kirjoittaja on Hufvudstadsbladetin toimittaja